

КУРС: Основи сталого розвитку гірських регіонів

Лекція 2. Досвід реалізації гірської політики в країнах Європи

Гірська політика

Політику розвитку гірських територій **(гірську політику)** можна трактувати як вироблене на основі суспільного усвідомлення ролі гірських територій у життєдіяльності соціуму, інституціолізоване законами, нормативними актами, стратегічними й програмними документами ставлення суб'єктів гірської політики до сукупності соціально-економічних й екологічних проблем територіального розвитку гірських місцевостей, яке реалізується через відповідні механізми та інструменти.

Європейська гірська політика

- Важливість та значення екосистем гір почали визнавати ще в середині **XIX століття**, коли кілька країн альпійського регіону (починаючи з Баварії та Австрії у 1857 році) **прийняли закони щодо регулювання та обмеження вирубки лісів.**
- На початку XX століття естетичні цінності гір, їхнього ландшафтного та біотичного різноманіття визнавалися **шляхом створення національних парків**, спочатку у Швеції (з 1909 р.), у 1910-х роках в Іспанії та Швейцарії; в 1920-х роках в Італії; і в 1930-х роках в Болгарії, Греції, Польщі та Румунії. Важливість підтримки економічно активного населення в гірських районах була закріплена у швейцарському законодавстві з 1920-х років, в конституції Італії з 1946 року, в законодавстві Австрії та Франції від 1960-х років.

Європейська гірська політика

- У країнах Європи в другій половині 20 ст. усвідомлення важливої ролі гірських територій трансформувалося в цілеспрямовані дії владних органів щодо підтримки їх економічного розвитку та вирішення таким чином проблем депопуляції гір.
- В центрі уваги постійно були також питання збереження екологічних функцій гір.
- У європейських країнах застосовуються різні критеріальні ознаки при виділенні гірських територій та районів, але переважно до уваги береться висота місцевості над рівнем моря та крутизна схилів. Діапазон висот над рівнем моря при цьому коливається від 350 м у Польщі до 1000 м в Іспанії, а крутизна схилів, як правило, має становити 20 % і більше.

Європейська гірська політика

- На сьогодні європейські країни та Європейський Союз зокрема нагромадили вагомий досвід розроблення й реалізації гірської політики.
- Очевидно, що Україна буде не в змозі швидко запровадити доцільні для неї кращі європейські практики регулювання розвитку гірських територій.
- Мова може йти про послідовну імплементацію тих чи інших підходів, механізмів розвитку з урахуванням конкретних реалій, орієнтуючись при цьому на зближення вітчизняної гірської політики та практики її реалізації з європейською.
- У країнах Європи гірська політика також формувалася поетапно, розвивалася та змінювалася.

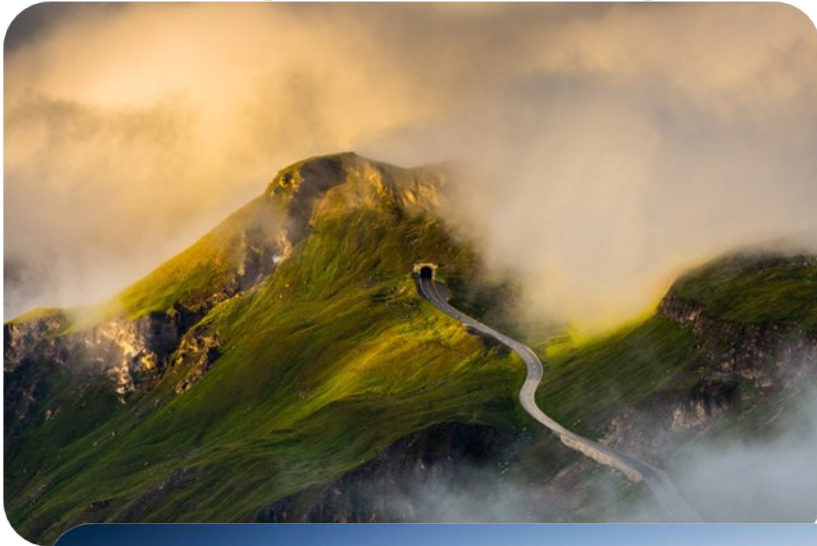
Механізми підтримки розвитку гірських територій Європи

- спеціальна муніципальна політика з наділенням громад у гірських регіонах спеціальним статусом, за яким вони можуть розраховувати на надходження додаткових коштів у рамках фінансового вирівнювання, під час реалізації інфраструктурних програм тощо, прикладом використання якої є Швейцарія, Швеція, Італія, Франція;
- просторове планування – диференційоване територіальне планування з різними підходами та особливостями державної політики стосовно різних регіонів або їх частин, у тому числі щодо гірських місцевостей (Німеччина)

Механізми підтримки розвитку гірських територій Європи

- спеціальні програми сприяння регіонального або галузевого спрямування, націлені на підвищення економічної конкурентоспроможності гірських територій, розвиток перспективних галузей, наприклад, сільського господарства (особливо Австрія, Іспанія), туризму, традиційних ремесл, відновлюваної енергетики, окремих видів промислового виробництва тощо та створення нових робочих місць, на соціальний розвиток гірських територій, а також на запобігання негативному антропогенному впливу на гірські екосистеми (насамперед Німеччина, де гірські території завдяки економічній інтегрованості з прилеглими рівнинними не мають гострих соціально-економічних проблем і стосовно них вирішуються переважно завдання збереження природного довкілля);

Механізми підтримки розвитку гірських територій в Європі

- інфраструктурні програми, особливо програми дорожнього будівництва, розбудови об'єктів транспортної інфраструктури, розвитку комунальної та соціальної інфраструктури гірських населених пунктів, цифрових комунікацій (Швейцарія, Франція, Італія).

Гірська політика в Європі

- Фактично європейські країни використовують стратегії, спрямовані на компенсацію впливу негативних умов гірських місцевостей на економічний розвиток через субсидювання виробництва, інвестиційну допомогу, надання компенсацій виробникам, а також на збереження природного довкілля гір.
- Гірська політика як інструмент вирішення соціально-економічних проблем населення, що проживає на гірських територіях, реалізації загальнодержавних і глобальних екологічних функцій таких територій, збереження унікальних етнокультурних надбань місцевих етносів у країнах Європи стала важливою складовою державного й регіонального регулювання починаючи з 1960-х років.
- У різних країнах вона формувалася, розвивалася й трансформувалася по-різному, уніфікуючись зі створенням Європейського Союзу навколо спільних принципів.

Гірська політика в країнах Європи: Швейцарія

- Площа – 41,3 тис. км кв.
- Населення – 8,5 млн. осіб
- На території країни розрізняють три природні райони: **гірський масив Юра** на північному заході, Швейцарське плато (плато) у центрі та Альпи на **південному сході**.
- **Понад 70 % території країни належить до двох гірських систем, Альп і Юри**, розділених горбистим Швейцарським плоскогір'ям з численними тектонічними озерами. Максимальна висота — вершина Дюфур (4634 м).
- Ще у 1960-х роках в Швейцарії було розроблено **урядову концепцію підтримки економічного розвитку гірських територій**. У 1974 р. в країні було ухвалено **закон**, за яким відставання гірських регіонів за рівнем розвитку необхідно долати перш за все через покращення інфраструктури. Для інфраструктурних проектів (будівництво доріг тощо) з федерального бюджету надавалися пільгові позики.

Гірська політика в країнах Європи: Швейцарія

Гірська політика в країнах Європи; Швейцарія

Гірська політика в країнах Європи: Швейцарія

- 🌍 Швейцарський національний парк (площа - 172 кв.км, заснований у 1914 р.). Біосферний резерват ЮНЕСКО

Гірська політика в країнах Європи: Австрія

- Площа – 83,8 тис. км кв.
- Населення – 8,03 млн. осіб
- Переважно гірська країна. Південна частина зайнята Східними Альпами і їх передгір'ями, які займають майже 70% території країни.
- В Австрії підтримка гірських регіонів здійснюється частково у рамках спеціальних заходів (дотації для сільського господарства, пов'язані з виробництвом у особливо важких умовах), але переважно проводиться через різноманітні спеціальні ***програми реалізації політики***

Гірська політика в країнах Європи

Австрія

Гірська політика в країнах Європи

Австрія

- 📍 Національний парк Високий Тауерн (1834 кв.км, заснований в 1961 р., найбільший парк Центральної Європи)

Гірська політика в країнах Європи: Франція

- Площа – 551,6 тис. км кв.
- Населення – 66,8 млн. осіб
- Три різних типи рельєфу — високі гори, древнє плато і рівнини. Західні та північні райони Франції — рівнини й низькогір'я. В центрі та на сході — середньовисотні гори. На південному заході — Піренеї. На південному сході — Альпи (найвища вершина Франції та Західної Європи — г. Монблан, 4807 м). Інші великі гірські системи окрім цих — Центральний Французький масив, Юра, Вогези та Севенни.
- 📌 Прийнятий у 1985 р. **Закон про розвиток і охорону гірської місцевості** передбачав покращення інфраструктури сфери у гірських районах з наданням місцевій владі необхідних фінансових ресурсів на пільгових умовах. Була впроваджена політика підвищення зайнятості населення, підтримки виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, надання кредитів фермерам.

Гірська політика в країнах Європи: Франція

Гірська політика в країнах Європи: Франція

Національний парк Вануаз
(площа - 528,4 км кв.
заснований в 1963 р.)

Гірська політика в країнах Європи:

Італія

- Площа – 302,1 тис. км кв.
- Населення – 59,1 млн. осіб
- **Гори:** Альпи — на півночі, Апенніни — уздовж Апеннінського півострова з північного заходу на південний схід. Альпійська дуга містить на своєму заході найвищі гірські масиви, серед яких виділяються піки Монблан — 4810 м, Монте-Роза (Дюфур) — 4634 м і Монте Червіно (Маттергорн) — 4478 м, що вкриті вічними снігами. 39% території – гори.
- В Італії з **1994 р.** діє **Закон про гірські території**, створено Національний гірський фонд (фінансується ЄС, державою та місцевими владами), кошти якого використовуються для підтримки розвитку гірських територій. Регіони можуть створювати і власні фонди. В Італії також запроваджено маркування продукції, виробленої в горах. Створено спеціальні інформаційні офіси для мешканців гірських районів

Гірська політика в країнах Європи: Італія

Конституція Італії (1947 р): гори - це унікальні місця, яким мають надаватися спеціальні привілеї.

1952 р. - Закон “Про ліси і гірські райони” (понад 600 м н.р.м.)

1971 р., 1994 р. Закони “Про прийняття нових положень про розвиток гірських регіонів”

Гірська політика в країнах Європи: Італія

Національний парк
Гранд-Парадізо (площа
- 740 км кв.,
заснований в **1922 р.**)

Гірська політика в Європі:

Іспанія

- Площа – 504,6 тис. км кв.
- Населення – 47,5 млн. осіб
- Рельєф Іспанії різноманітний, тут панівну роль відіграють системи гірських хребтів Кантабрійських, Каталонських, Іберійських гір та Піренеїв, які разом з високогірними плоскогір'ями займають близько 90% її території.
- 🌐 В Іспанії в 1983 р. було прийнято **Закон про розвиток гірського сільського господарства**. В першу чергу він спрямовувався на підтримку розвитку гірського тваринництва. Також Іспанією широко використовуються програми ЄС для вирішення питань розвитку гірських населених пунктів

Гірська політика в Європі: Іспанія

Гірська політика в Європі: Іспанія

Гірська політика в країнах Європи: Швеція

- Площа – 449,9 тис. км кв.
- Населення – 59,1 млн. осіб
- Скандінавські гори, 12 гірських вершин, висота яких перевищує 2000 м н.р.м.
- **Режим регіональної підтримки** запроваджений **для гірських територій Швеції у 1965 р.** Гірські регіони віднесені до типу «райони, які потребують структурних змін» й користуються загальною та спеціальною економічною підтримкою.
- Загальна підтримка полягає у наданні компенсацій за невідгідне географічне розташування у вигляді транспортної субсидії та стимулюванні підприємництва меншим податком на заробітну плату. Спеціальна підтримка здійснюється через інвестиційні дотації на вкладення у споруди, обладнання, освіту, консультаційні послуги та дотації стимулювання зайнятості, які надаються фірмам за створення нових робочих місць.

➤

Гірська політика в країнах Європи: Швеція

Гірська політика в країнах Європи: Швеція

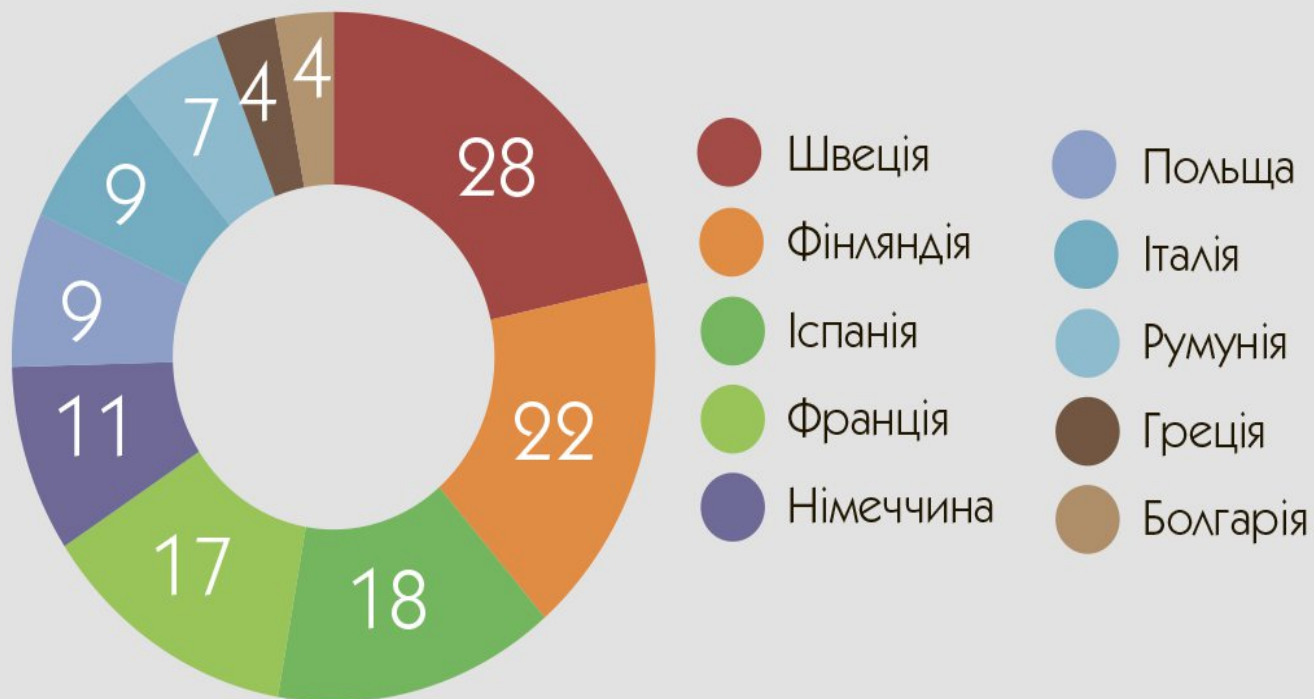

- 📍 На півночі країни розташований національний парк — Сарек (Sareks) площею **1970 км кв.**, створений в **1909 р.** Резерват біосфери ЮНЕСКО

Лісове господарство в горах Європи

Топ-10 країн ЄС з найбільшою площею лісів, млн га

Лісове господарство в горах Європи

Лісове господарство в горах Європи

Гірська політика в ЄС

- 🏠 **Загалом у ЄС відсутня уніфікована й формалізована політика та стратегія щодо гірських територій.** Частина з них достатньо економічно розвинута й не потребує допомоги, тому інструменти підтримки спрямовуються тільки на регіони й території з низьким рівнем економічного розвитку. Зокрема, передбачене у ЄС використання структурних фондів націлене на регіони, що відстають у своєму розвитку:
- 🏠 мають валовий регіональний продукт (ВРП) нижчий за 75 % від середнього рівня по країні;
- 🏠 є віддаленими або малонаселеними.

Гірська політика в ЄС

 Зі структурних фондів ЄС гірські території підтримуються:

- Європейським фондом регіонального розвитку, з коштів якого фінансуються проекти, спрямовані на зміцнення економічної та соціальної згуртованості в ЄС, коригування дисбалансів між її регіонами. Зокрема, Фонд здійснює інвестування компаній з метою створення постійних робочих місць, інвестування в екологічну інфраструктуру, енергетику, транспорт тощо.
- Європейським фондом орієнтації і гарантування сільського господарства, який, серед іншого, опікується розвитком сільської місцевості та надає допомогу фермерам у менш розвинутих районах.
- Європейськими групами територіального співробітництва – новим інструментом, покликаним просувати транскордонне (прикордонне), транснаціональне та міжрегіональне співробітництво та іншими фондами.